

רבי יעקב משולם אורנשטיין: חייו ויצירותיו

דיווח התקדמות, אייר תשעז

בחצי השנה האחרונה המשכתי לעסוק בחיבוריו ובהגותו של רבי יעקב משולם אורנשטיין, רבה של לבוב בתחילת המאה ה-19 ובעל 'ישועות יעקב' על ספרי השולחן ערוך. בתקופה זו אני עוסק במיפוי דרשותיו (חידושי ופירושי) לתורה של הרב אורנשטיין, תוך כדי סווג הספרים שהוא מצטט, רעיונות שהוא מעלה, ושאלות ביבליוגרפיות-היסוריות אחרות. מחקר זה יש בו לתרום להבנת סוגת הדרשות של רבנים בערי גליציה בשנים אלו, השימוש בהם להטיף בעם, וההשפעה ההדדית בין הדרשה לבין חיבורי הלכה. יחסי הגומלין בין הדרשה ופסיקת ההלכה מורכב הוא; רעיונות שונות שעולות בדרשותיו של הרב אורנשטיין עולים אצלו גם בספרו ההלכתי, ומיפוי מקבילות אלו עשוי לתרום רבות להבנתנו בשיטות הלימוד והפסיקה בגליציה בימים אלה. בנוסף, סגנון הדרשות והספרים שבאו לשימוש בדרשותיו וחידושי יש בהם לתרום בהבנת התנגדותם החריפה של אנשים מחוג 'משכילי גליציה' לרב אורנשטיין.

בהמשך למחקרי הקודמים העוסקים בהסמותיו של הרב אורנשטיין, אני עוסק בחקר עמדותיו ושיטותיו לגבי זכויות היוצרים של מדפיסי ומו"לי ספרים. במקורות מסוימים הרב אורנשטיין מעודד הדפוס הפנים-גליציה (אוסטרו-הונגריה) על 'חשבון' דפוסים מחוצה לגבולות מלוכת ה'קרי"ה'. מאידך, במקורות אחרים, כאשר הוא נדרש להגין על זכויות בתי דפוס מחוץ לגבולו, הוא עשוי לאסור את בדיוק אותם התרים שהוא עצמו נתן למדפיסי גליציה.

סתירה זו כביכול, יש בה ללמד על עמדתו של הרב אורנשטיין לגבי איסור 'השגת גבול', וסמכותן של הסכמות לספרים. פרשה זו במשפט העברי טרם זכתה לדיון מעמיק, ויש במחקרה לתרום לכלל ההתפתחות של מוסד ההסכמות בתקופה הנ"ל